

Forslag til lov om familiefideikommissers overgang til fri ejendom.

(Fremsat den 14. januar 1954 af justitsminister *Hans Hækkerup*).

§ 1.

Familiefideikommissen, som ikke er afløst i medfør af lov nr. 563 af 4. oktober 1919 om lens, stamhuse og fideikommissgodsers samt de herhen hørende fideikommisskapitalers overgang til fri ejendom, overgår i overensstemmelse med de nedenfor fastsatte bestemmelser til fri ejendom ved nærværende lovs ikrafttræden (jfr. dog § 6, stk. 3).

Loven finder ikke anvendelse på familiefideikommissen, der udelukkende består af løssøre.

For de familiefideikommissers vedkommende, der tildels består af løssøre, overlades det til besidderens afgørelse, om denne del af fideikommissen skal overgå til fri ejendom.

§ 2.

Ved familiefideikommissen forstås en formue, om hvilken det er bestemt, at den skal nedarves i en bestemt familie, således at den efter visse arvegangsregler tilfalder flere ved opretterens død ufødte personer efter hinanden.

Har opretteren bestemt, at formuen efter et vist antal generationers brugs- eller rentenydelsesret skal anvendes til et almennyttigt formål, til oprettelse af en stiftelse eller et legat, eller tilfælde allerede eksisterende stiftelser eller legater, bliver formuen, medmindre det må antages at være i strid med opretterens vilje, at anvende til det angivne formål med forbehold af de ved lovens ikrafttræden aktuelle brugs- og rentenydelsesrettigheder og af tilsvarende rettigheder, som senere i henhold til opretterens bestemmelse måtte opstå for personer, der var i live ved lovens ikrafttræden, eller for børn af personer, der har overlevet dette tidspunkt.

94 Fremsatte lovforslag (undt. finans- og tillægsbev.lovforslag).

§ 3.

Det påhviler enhver familiefideikommissbesidder eller den for fideikommisset anordnede særlige bestyrelse eller administration inden den 1. juli 1954 til overformynderiet at indsende forslag til gennemførelse af familiefideikommissets overgang til fri ejendom i overensstemmelse med bestemmelserne i denne lov. Dette forslag bliver at lægge til grund for den i § 6 omhandlede deling af familiefideikommisset, medmindre overformynderiet skønner, at der måtte være rimelig grund til at fravige det.

§ 4.

Såfremt der ved familiefideikommissets overgang til fri ejendom til nydelsen af dette er knyttet forpligtelse til udredelse af legat, enkepension, vedligeholdelse af gravsted eller andre ydelser, skal opfyldelsen af disse forpligtelser sikres på en af overformynderiet godkendt måde. Det påhviler fideikommissbesidderen eller fideikommissets bestyrelse i forbindelse med det i § 3 omhandlede forslag at tilbyde sådan sikkerhed.

Overformynderiet foretager herefter ved bekendtgørelse i Statstidende og eventuelt på anden hensigtsmæssig måde med et varsel af 6 måneder og med angivelse af, hvilke rettigheder der er oplyst for overformynderiet, indkaldelse af eventuelle andre rettighedshavere med opfordring til at anmelde og bevisliggøre deres krav.

Undladelse af rettidig anmeldelse medfører, at der ved tilvejebringelsen af den i stk. 1 omhandlede sikkerhed bortses fra sådanne krav.

§ 5.

Familiefideikommissets værdi opgøres på tidspunktet for lovens ikrafttræden med

fradrag af de i § 4 omhandlede forpligtelser. For værdiansættelsen gælder reglerne for opgørelse til formueskat. Værdien af ikke-formueskattepligtigt løsbare ansættes til salgsværdien.

§ 6.

Når det i § 3 omhandlede afløsningsgrundlag er tilvejebragt, og den i § 8 omhandlede afgift er indbetalt, udleveres $\frac{3}{5}$ af restværdien af familiefideikommisset til den ved lovens ikrafttræden værende besidder til fri rådighed. Af de resterende $\frac{2}{5}$ nyder han indtægten for sin livstid, således at denne del af formuen ved hans død udleveres til fri rådighed til den person, som ifølge den for familiefideikommisset gældende successionsorden ville have været berettiget til at tiltræde besiddelsen, hvis ikke fideikommisset var overgået til fri ejendom.

Såfremt den indtægt, en besidder af et familiefideikommis eller en del af dette oppebærer af fideikommisset, ikke overstiger 100 kr. om året, overgår hele fideikommissets formue eller hele den del, hvoraf han oppebærer indtægten, til besidderens fri rådighed. Overstiger indtægten vel 100 kr., men ikke 400 kr. om året, kan overformyndieriet med samtykke af den nuværende nærmeste successor træffe tilsvarende bestemmelse.

Er familiefideikommisset eller en del af dette endnu ikke i henhold til successionsordenen overgået til en ved opretterens død ufødt person, udsættes ophævelsen af fideikommisset eller af den pågældende del af dette, indtil en sådan succession har fundet sted, og de ovenfor fastsatte regler finder da tilsvarende anvendelse.

§ 7.

Forsåvidt angår familiefideikommissers eller dele af sådanne, som i henhold til fundatsmæssig bestemmelse endnu ikke er trådt i kraft, finder de i nærværende lov fastsatte regler tilsvarende anvendelse, således at den person betragtes som besidder, der efter fundatsens indhold ville have tiltrådt fideikommisset, såfremt dette allerede var trådt i kraft.

§ 8.

Ved overgang af et familiefideikommis til fri ejendom betales en afgift på 4 pct. af fideikommissets værdi, hvoraf halvdelen tillægges overformyndieriet, medens resten indgår i statskassen.

§ 9.

De af overformyndieriet i henhold til §§ 3, 4, 6 og 7 truffne afgørelser kan inden 2 måneder fra afgørelsens dato indbringes for et særligt nævn bestående af 3 medlemmer, 1 medlem valgt af højesteret blandt rettens egne medlemmer, 1 valgt af justitsministeren og 1 af besidderen af det pågældende fideikommis. Det af højesteret valgte medlem er nævnets formand.

Udgifterne ved nævnets virksomhed — herunder vederlaget til nævnets medlemmer — udredes af statskassen.

§ 10.

Undlader besidderen af et familiefideikommis eller dettes bestyrelse at indgive det i § 3 foreskrevne forslag, bliver fideikommisset af justitsministeren at sætte under administration af en eller flere dertil beskikkede personer, der med bindende virkning for besidderen kan foretage de dispositioner, der er nødvendige til gennemførelse af fideikommissets overgang til fri ejendom i overensstemmelse med bestemmelserne i denne lov.

Vederlaget for administrationen bliver at udrede af den del af fideikommisset, som udleveres besidderen til fri rådighed.

§ 11.

Det påhviler banker, sparekasser og andre, der bestyrer formuer, som omfattes af denne lovs bestemmelser, inden den 1. juli 1954 at indgive meddelelse herom til overformyndieriet med oplysning om de enkelte besidderes navne og adresser, samt iøvrigt at meddele sådanne oplysninger, som begæres af overformyndieriet med henblik på formuernes overgang til fri ejendom.

§ 12.

Tvivilsspørgsmål om, hvorvidt en formue omfattes af denne lov, afgøres af justitsministeren, hvis afgørelse inden 2 måneder fra afgørelsens dato kan indbringes for domstolene.

§ 13.

Transporter af værdipapirer, der finder sted i anledning af overgangen af et familiefideikommis til fri ejendom, er stempelfri.

Tinglysning af transporter på pantebreve i fast ejendom kan ske uden erlæggelse af tinglysningsafgifter eller andre afgifter til det offentlige.

§ 14.

Kontrollen med de midler, som i medfør af § 6, stk. 1 undergives en fideikommisbesidders livsvarige brugs- eller rentenydelsesret, samt med de i § 6, stk. 3 omhandlede formuer henlægges til overformynderiet og udøves efter tilsvarende regler, som gælder om de i henhold til § 4 i lov nr. 563 af 4. oktober 1919 henlagte successorfonds.

§ 15.

Den i lov nr. 6 af 23. januar 1931 om lenskontrollen § 3 fastsatte årlige afgift forhøjes fra og med kalenderåret 1954 fra 15 øre til 30 øre af hver 1.000 kr. af de kontrollerede formuer. For så vidt angår for-

muer, der overgår til fri ejendom ved denne lovs ikrafttræden, opkræves den forhøjede afgift for kalenderåret 1954 dog kun med halvdelen.

Samme afgift bliver at erlægge af de ovenfor i § 6, stk. 1 og 3 nævnte midler.

§ 16.

Den en fideikommisbesidder som sådan påhvilende skattepligt i henhold til lovgivningen om indkomst- og formueskat vedbliver at bestå for den del af det tidligere fideikommis, der ikke er udleveret til fri rådighed.

Bestemmelserne i lov nr. 147 af 10. april 1922 om afgift af arv og gave §§ 4 og 6 om afgift ved succession i fideikommissier kommer til anvendelse, når de i stk. 1 omhandlede midler udleveres til fri rådighed.

§ 17.

Denne lov træder i kraft den 1. april 1954.

Bemærkninger til lovforslaget

Ved lov nr. 563 af 4. oktober 1919 om lens, stamhuses og fideikommisgodsers samt de herhen hørende fideikommiskapitalers overgang til fri ejendom åbnedes der adgang for besidderne af sådanne til at overtage besiddelsen til fri ejendom mod erlæggelse af en afgift til staten og mod at stille indtil en trediedel af den overtagne jord til rådighed for staten mod en i loven nærmere fastsat erstatning.

Afløsningen blev gennemført således, at den ved lovens ikrafttræden værende besidder overtog tre femtedele af besiddelsens værdi, medens to femtedele af værdien efter lovens § 4 skulle „sikres de to personer med halvdelen til hver, der i tilfælde af, at majoratet eller dets substitution var vedblevet at bestå som sådant, successivt ville have tiltrådt besiddelsen ved de 2 nærmest påfølgende besidder-skifter“.

Afgiften til staten var fastsat til 25 pct. af besiddelser, på hvilke der hvilede hjemfaldsret, og iøvrigt 20 pct.

Denne lov betød opfyldelsen af den allerede i grundloven af 1849 i § 98 indeholdte løftebestemmelse om en lovordning af de bestående lens, stamhuses og fideikommisgodsers overgang til fri ejendom, men forfulgte i første linie det formål — som anført i forarbejderne til lovforslaget (R. T. 1918—19 A spalte 4439 ff.) — hurtigst muligt at tilvejebringe jord til oprettelse af mindre brug.

Når lovens område ikke blev begrænset til selve godserne, men udtraktes også til de pengeskapitaler, der var substituerede for tidligere afhændet fideikommissarisk bundet jordegods, skyldtes det dels hensynet til at skaffe staten større midler til løsning af jordspørgsmålet, dels at man i relation til grundlovens løftebestemmelse fandt den foretagne afgrænsning af lovens område den mest naturlige; man ophævede derved majoratsbåndet på de ved grundlovens givelse eksisterende majoratsgodser.

De egentlige pengefideikommissier faldt udenfor lovens bestemmelser. Man var dog opmærksom på disse fideikommissier, og også under rigsdagsforhandlingerne blev spørgsmålet om pengefideikommissers overgang til fri ejendom berørt fra flere sider, se f. eks. R. T. 1918—19 F. spalte 7908.

Spørgsmålet om lovens grundlovsmæssighed blev indbragt for domstolene af en besidder og en successor. Det blev gjort gældende, at loven stred mod grundlovens § 80 på en række punkter, bl. a. fordi den hjemlede staten en ret til at fordré indbetaling af en del af besiddelsens værdi, fordi loven ikke ansås at yde fuld erstatning for den afståede jord, og fordi den ansås for at krænke successorernes rettigheder. Disse spørgsmål blev afgjort ved 2 højesteretsdomme af 11. december 1920, der på alle punkter opretholdt loven.

Samtlige besiddere af len, stamhuse og fideikommisgodser og de dertil hørende kapitaler benyttede

sig af adgangen til at overtage disse til fri ejendom. Da allerede 1849-grundloven forbyd oprettelse af jordegods-fideikommissers, findes i dag kun egentlige pengefideikommissers, hvis kapital udgøres af obligationer og pantebrevs i fast ejendom, samt ganske enkelte løsefideikommissers.

Såfremt der er meddelt kgl. konfirmation på fideikommissets erectionsdokument (i reglen testamente eller gavebrev), står fideikommisset under justitsministeriets tilsyn. Der eksisterer for tiden ca. 80 sådanne pengefideikommissers.

Disse fideikommissers er næsten alle oprettet i tiden efter 1849, og fideikommissernes samlede kapital andrager nominelt ca. 35 mill. kr.

Justitsministeriet har ment med samtykke fra den nærmeste successor administrativt — efter indhentelse af kgl. resolution — at kunne ophæve enkelte intestatfideikommissers, d. v. s. fideikommissers, der har successionsorden svarende til arvelovens almindelige regler, i tilfælde hvor denne successionsorden har medført, at nydelsen af fideikommisset var kommet på så mange hænder, at hver enkelt besidder kun oppebar ganske små beløb. Bortset fra disse tilfælde har justitsministeriet ikke anset sig for beføjet til uden lovhjælp til medvirke til ophævelse af fideikommissers.

Der har ikke i tiden før 1953 været noget forbud i dansk ret mod at undergive andre værdier end jordegods fideikommissarisk bånd, men justitsministeriet har fra omkring 1913 afslået at søge udvirket konfirmation på oprettelsen af nye pengefideikommissers.

Da en sådan konfirmation imidlertid ikke er nogen betingelse for, at fideikommisset kan træde i kraft, er der utvivlsomt blevet oprettet fideikommissers uden kgl. konfirmerede fundatser, jfr. således f. eks. det i østre landsretsdømme af 4. maj 1931 (aftrykt i Ugeskrift for Retsvæsen 1931 p. 801) omhandlede fideikommis. Om antallet og størrelsen af sådanne fideikommissers vides intet, men deres antal er sikkert ringe.

Der har i tiden efter lensafsløsningsloven af 1919 flere gange været rejst spørgsmål om forbud mod oprettelse af yderligere fideikommissers og om en ordning af de bestående fideikommissers overgang til fri ejendom.

I et af nuværende professor, dr. jur. Stig Iuul i 1934 udgivet værk „Fideikommissarisk Substitution“ er der givet en indgående analyse af dette retsinstitut og dets historie. Værket behandler i sine afsluttende bemærkninger tillige spørgsmålet om ophævelse af de bestående pengefideikommissers.

I den af arvelovskommissionen i 1941 afgivne be-

tænkning er det i lovforslagets § 87 foreslået, at der indføres et forbud mod, at nogen ved testamente tillægger sine ejendele til flere ved sin død ufødte personer efter hinanden, hvilket er ensbetydende med forbud mod egentlige fideikommissariske substitutioner. I kommissionens bemærkninger til forslaget § 87 findes en nærmere redegørelse for fideikommisbegrebet og en vurdering af retsinstitutets værdi i vore dages samfund (betænkningen pag. 151 ff.).

I det af rigsdagen i 1939 vedtagne forslag til ændring af grundloven fandtes der i § 88 dels et forbud mod oprettelse af enhver form for familiefideikommis, dels et løfte om en ordning af de nu bestående familiefideikommissers overgang til fri ejendom.

I Danmarks Riges Grundlov af 5. juni 1953 § 84 er det i overensstemmelse med forfatningskommissionens forslag bestemt, at intet len, stamhus, fideikommissgods eller andet familiefideikommis for fremtiden kan oprettes. Nogen bestemmelse om de bestående fideikommissers indeholder grundloven ikke.

I folketingsudvalgets betænkning over grundlovsforslaget, afgivet den 25. februar 1953 (R. T. 1952—53 tillæg B. spalte 371), udtales det om den nævnte bestemmelse, at den ikke udelukker, at der fremtidig oprettes almindelige familielegater, når sådanne ikke instituerer en bunden successionsordning, ligesom håndlæggelse af arv for allerede eksisterende personer samt een ufødt generation stadig kan finde sted. Af den nævnte betænkning fremgår således, at der ved grundlovens nye bestemmelse er gennemført en ordning, som, forsåvidt angår familiefideikommissers, ganske svarer til arvelovskommissionens forslag med hensyn til omfanget af forbudet mod oprettelse af nye fideikommissers.

Grundlovens § 84 medfører ikke med nødvendighed, at der lovgives om de bestående familiefideikommissers. På den anden side må det siges, at det på baggrund af grundlovens ubetingede forbud mod oprettelse af nye familiefideikommissers forekommer urimeligt at opretholde de bestående. Når grundloven af 1953 ikke indeholder nogen løftebestemmelse med hensyn til ophævelse af pengefideikommissers i lighed med de tidligere grundloves bestemmelse om ophævelse af jordegods-fideikommissers, står dette formentlig i forbindelse med, at der til ophævelse af pengefideikommissers ikke knytter sig de samfundsinteresser som i sin tid til inddragelse af de store jordegods-fideikommissers under den almindelige omsætning.

Efter justitsministeriets opfattelse bør der imidlertid tilvejebringes en ordning, hvorefter der opnås en fuldstændig ophævelse af dette retsinstitut, der efter almindelig opfattelse anses for forældet.

Det kan oplyses, at det i modsætning til tidligere er det overvejende ønske indenfor fideikommissbesiddernes kredse, at der skabes mulighed for en overgang til fri ejendom, og justitsministeriet har modtaget et andragende fra en række fideikommissbesiddere, der ønsker, at der tilvejebringes lovhjemmel for, at en fideikommissbesidder har ret — men ikke pligt — til at lade fideikommisset overgå til fri ejendom mod en sikring af successorerne efter principperne i lensafløsningsloven.

De vigtigste grunde, som taler imod en opretholdelse af pengefideikommisserne er følgende:

Familiefideikommisserne stammer fra en tid, hvor det ansås for en fordel — også fra et samfundsmæssigt synspunkt — at den en slægt tilhørende formue holdtes samlet på een hånd, således at til enhver tid et enkelt af slægtens medlemmer var i stand til at opretholde en vis levestandard. Efter vor tids opfattelse må det imidlertid anses for stødende, at et enkelt barn af en søskendeflok ved sin faders død opnår besiddelsen af en formue, medens de øvrige søskende måske overhovedet intet arver fra forældrene. Endnu grellere stiller forholdet sig ved flertallet af fideikommiss i tilfælde af, at den afdøde besidder ikke efterlader sig sønner, idet fideikommisset i så tilfælde måske vil tilfalde en fjern mandlig slægtning med forbigåelse af den afdøde besidders døtre eller andre nære kvindelige slægtninge. Dansk Kvindesamfund har da også i en henvendelse til justitsministeriet givet udtryk for, at det deler det af fideikommissbesidderne fremsatte ønske om en ophævelse af pengefideikommisserne.

Nogen samfundsmæssig interesse knytter sig ikke til bevarelsen af pengefideikommisserne. Dels er der tale om en samfundsmæssig forholdsvist ubetydelig kapital, dels gælder der så strenge regler om anbringelse af fideikommissmidler, at de enkelte besiddere ikke har mulighed for gennem en personlig indsats at forøge fideikommissets afkast.

Den eneste grund, som kunne tale imod ophævelse af pengefideikommisserne, er hensynet til successorerne. En successors udsigt til ved besidderens død at erhverve fideikommisset er væsentlig sikrere end en almindelig arveudsigt, og lensafløsningsloven af 1919 blev da også som ovenfor omtalt indbragt for domstolene som grundlovsstridig, fordi den krænkede successorernes ret. Med hensyn til dette spørgsmål udtalte højesteretsdommene af 11. december 1920 „at den ret, som den successionsberettigede slægt har, ikke kan betragtes som så væsensforskelligt fra almindelig arveret, at lovgivningsmagten har været afskåret fra på grundlag af sit skøn over det samfundsgavnligt at lade de særlige successions-

regler bortfalde og de almindelige arveregler træde i deres sted.“

Da successorernes rettigheder ved et pengefideikommiss er af samme art som successorrettighederne med hensyn til jordegodsfideikommiss, kan der efter højesteretsdommene af 1920 ikke være nogen tvivl om, at lovgivningsmagten ved ophævelse af pengefideikommisserne må være frit stillet med hensyn til, hvorvidt og i bekræftende fald med hvilket beløb, man vil indrømme successorerne erstatning.

Det foreliggende lovforslag tilsigter derfor at gennemføre en overgang til fri ejendom af samtlige familiefideikommiss, således at overgangen til fri ejendom finder sted med virkning fra lovens ikrafttræden. Man har dog ment at burde undtage de familiefideikommiss, der udelukkende består af løsøre, ligesom man forsåvidt angår familiefideikommiss, der foruden en pengekapital tillige omfatter løsøre, har ment at burde give besidderen valgfrihed med hensyn til ophævelsen af det fideikommissariske bånd på løsøret, jfr. lovforslagets § 1, stk. 2 og 3 samt bemærkningerne hertil. Med hensyn til successorerne har man anset det for rimeligt at henlægge to femtedele af fideikommissets værdi til fordel for disse. Denne brøkdel svarer til den ved lensafløsningsloven af 1919 § 4 fastsatte, men i modsætning til ordningen efter sidstnævnte lov kommer hele erstatningen til udbetaling ved den nuværende besidders død.

Når man ikke har villet begunstige den person, som ville have tiltrådt besiddelsen af fideikommisset ved det andet besidderskifte, såfremt fideikommisset stadig bestod, er det ud fra den betragtning, at erstatningen typisk kun bør tilfalde personer, som i et vist omfang må antages at have indrettet sig — f. eks. med hensyn til uddannelse og lignende — i forventning om, at de ville blive besiddere af fideikommisset, og dette hensyn gør sig ikke gældende, når talen er om fjernere successorer end den første.

Administrationen i forbindelse med familiefideikommissernes overgang til fri ejendom foreslås henlagt til overformyndieret, der fra sin administration af successorfonds m. v. i henhold til lensafløsningsloven har en betydelig erfaring på et beslægtet område. Tilsynet med de for successorerne båndlagte kapitaler foreslås ligeledes henlagt til overformyndieret — jfr. lovforslagets § 14.

Det skal fremhæves, at professor, dr. jur. Stig Iuul har ydet justitsministeriet betydningsfuld bistand ved udarbejdelsen af nærværende lovforslag.

Bemærkninger til de enkelte paragraffer i lovforslaget:

ad § 1.

Bestemmelsen i stk. 1 er udformet således, at fideikommisserne straks ved lovens ikrafttræden overgår til fri ejendom, uden at denne overgang er afhængig af nogen begæring fra besidderen eller en beslutning fra myndighederne. Dette har, som det fremgår af bemærkningerne til § 4, navnlig betydning for spørgsmålet om, hvilke særlige forpligtelser der påhviler fideikommisset, og som skal sikres ved afløsningen.

Med hensyn til familiefideikommissier, der helt eller delvis består af løsøre, gør der sig efter justitsministeriets formening sådanne særlige forhold gældende, at det er rimeligt at lade disse fideikommissier indtage en særstilling.

Der findes for tiden kun ganske enkelte løsøre-fideikommissier med kgl. konfirmerede fundatser; 2 af disse fideikommissier tilhører kongehuset.

ad § 2.

Da man naturligvis ikke ønsker at ophæve legater — ej heller sådanne, til hvis nydelse medlemmer af bestemte familier har fortrinsret — har det været af stor betydning i loven gennem en omhyggelig definition af begrebet familiefideikommissi nøje at angive lovens område. Ved begrebets afgrænsning har forbudet i grundlovens § 84, således som denne bestemmelse efter udtalelserne i folketingets betænkning af 25. februar 1953 over grundlovsforslaget (R. T. 1952—53 B. spalte 371) må forstås, været afgørende.

Bestemmelsen i 1. stk. omfatter også det sjældne tilfælde, at fundatsen bestemmer, at successionen — når der ikke længere er medlemmer af een familie — skal fortsætte indenfor en anden familie. Man har dog ikke fundet tilstrækkelig anledning til udtrykkelig at anføre dette i lovteksten.

Bestemmelsen i 2. stk. tager sigte på sådanne kapitaler, som ifølge fundatsen i et vist antal generationer skal virke som familiefideikommissier for derefter på et senere tidspunkt at gå over til at blive legatkapitaler. At lade sådanne kapitaler overgå til fri ejendom til den nuværende brugs- eller rentenyder og hans successor vil i mange tilfælde indeholde en tilsidesættelse af opretterens vilje, for hvilken der ikke kan anføres vægtige grunde. Forslaget har derfor som hovedregel fastslået den ordning, at kapitalen straks skal udlægges til det angivne endelige formål, dog med respekt af fideikommissariske brugs- eller rentenydelsesrettigheder i lignende omfang, hvori disse rettigheder iøvrigt sikres gennem det foreliggende lovforslag. For det tilfælde, at det af opretterens viljesbestemmelse eller af andre omstændigheder fremgår, at hans interesse for

det nævnte endelige formål må betragtes som underordnet i forhold til hans ønske om at begunstige den indsatte familie, må fideikommisset følge de almindelige regler.

Disse kommer også til anvendelse i tilfælde af, at kapitalen først skal tilfalde det nævnte formål efter et ubestemt antal generationers forløb, f. eks. i tilfælde af, at den berettigede slægt uddør.

ad § 3.

Besidderens eller administratorens forslag vil navnlig angå fordelingen af fideikommissets aktiver på den del af værdierne, der skal udleveres besidderen, og den del, der skal forblive båndlagt, samt sikring af eventuelle legater, pensioner m. v., jfr. § 4. Unladelse af at indgive forslag efter § 3 medfører, at fideikommisset sættes under administration, jfr. nærmere § 10.

ad § 4.

Den omhandlede sikring af forpligtelser, der hviler på nydelsen af fideikommissier, omfatter kun ydelser, der hviler på nydelsen af fideikommisset på det tidspunkt, da loven træder i kraft, derimod ikke ydelser, som i henhold til fundatsen eventuelt måtte opstå i fremtiden. Dette er en konsekvens af bestemmelsen i § 1 om, at fideikommisset overgår til fri ejendom straks ved lovens ikrafttræden. Praktisk betydning har bestemmelsen navnlig med hensyn til de fideikommissier, hvis fundatser indeholder bestemmelse om, at der tillægges enken efter eller slægtninge af tidligere besiddere en pension, der udredes af fideikommissets indtægter. Begrænsningen til de aktuelle forpligtelser kan ikke anses for urimelig, når man tager i betragtning, at den nuværende besidder netop ved at få fri rådighed over tre femtedele af fideikommissets kapital bliver sat i stand til på anden måde selv at sørge for pension eller lignende til sin enke eller sine slægtninge.

Den i stk. 2 omhandlede indkaldelse foretages for hvert enkelt fideikommiss for sig og ikke som nogen samlet indkaldelse af personer, der har rettigheder over fideikommissier. Fideikommissets overgang til fri ejendom medfører ikke, at besidderen fritages for udredelsen af de pågældende ydelser, og den i bestemmelsen foreskrevne sikkerhed skal således kun beskytte den berettigede i tilfælde af, at besidderen misligholder sine forpligtelser over for denne.

ad § 6.

Udover den i de indledende bemærkninger givne begrundelse for, at kun 1. successor sikres, kan nævnes, at i de tilfælde, hvor man i praksis har indhentet udtalelser fra successorerne i sager vedrørende de enkelte fideikommissier, herunder også

de foran nævnte sager om enkeltstående ophævelser af intestatfideikommissers, har man alene indhentet sådanne tiltrædelseserklæringer fra første successor.

Dersom den ved lovens ikrafttræden værende besidder afgår ved døden, forinden fideikommissets overgang til fri ejendom er gennemført, vil de tre femtedele af restværdien af fideikommisset naturligvis være at udbetale til besidderens bo.

Som fremhævet følger det af bestemmelsen i § 1, at fideikommisset ophæves fuldstændigt ved lovens ikrafttræden. De nævnte to femtedele af fideikommissets værdi er således ikke at betragte som nogen del af fideikommisset, men kun som en til fordel for 1. successor båndlagt erstatningsydelse.

Bestemmelserne i stk. 2 sigter navnlig til de også i de indledende bemærkninger nævnte intestatfideikommissers, hvor der i løbet af nogle besidder-skifter kan blive tale om et meget stort antal besiddere, der hver kun oppebærer en ganske ringe andel af fideikommissets indtægter.

Bestemmelsen i stk. 3 har for øje, at der også efter den nye grundlovs § 84, som anført i de indledende bemærkninger, lovligt kan træffes bestemmelse om en fideikommisslignende båndlæg-gelse til fordel for flere ved opretterens død eksisterende personer og een ufødt person efter hinanden, jfr. også § 2, stk. 1, hvorefter loven kun kun finder anvendelse, når formuen skal tilfalde flere ufødte personer efter hinanden. Et familiefideikommis, der omfattes af § 2, stk. 1, bør derfor ikke gå over til fri ejendom, før det er tiltrådt af den første ved opretterens død ufødte person.

ad § 7.

Bestemmelsen sigter til de fideikommissers, som ifølge deres fundats først træder i kraft på et senere tidspunkt f. eks., når de gennem oplæg af renter har nået en vis størrelse.

ad § 8.

Justitsministeriet har anset det for rimeligt, at der til dækning af de med overgangen til fri ejendom forbundne udgifter og til erstatning for det indtægtstab, som statskassen lider ved den i § 13 indeholdte bestemmelse om fritagelse for stemping af transporter og for gebyr ved tinglysning af disse, erlægges en vis afgift. Denne er sat til 4 pct. af fideikommissets værdi. Afgiften forventes at indbringe godt 1 mill. kr. Det foreslås, at halvdelen af den indkomne afgift tillægges overformynderiet.

Justitsministeriet har ikke anset det for rimeligt at foreslå nogen højere afgift ved pengefidekommis-

sernes overgang til fri ejendom end de nævnte 4 pct., hvorved bemærkes, at den i lensafsløsningsloven af 1919 fastsatte betydelig højere afgift kun blev opretholdt som grundlovmæssig som følge af den særlige grundlovsbestemmelse om ophævelse af jordegods-fideikommisserne.

ad § 9.

Det er formentlig rimeligt, at de af overformynderiet truffne afgørelser på tilsvarende måde som bestemt i lensafsløsningsloven kan indbringes for et særligt sagkyndigt nævn.

Selve spørgsmålet om, hvorvidt en formue overhovedet omfattes af denne lov er naturligvis et domstolsspørgsmål, jfr. herom § 12.

ad § 11.

Bestemmelsen tager sigte på de forannævnte fideikommissers, på hvis fundatser der ikke er meddelt kgl. konfirmation, og som justitsministeriet derfor ikke har forhåndskendskab til.

ad § 12.

Lovens fortolkning er — bortset fra de rent praktiske afgørelser, der i henhold til § 9 kan indbringes for et særligt nævn — i sidste instans et domstolsanliggende. Det må dog være rimeligt, at der fastsættes en kort frist for indbringelse for domstolene.

ad § 15.

Det må formentlig anses for naturligt, at man foretager en forhøjelse af denne meget beskedne afgift (lensafgiften), der tidligere blev fastsat årligt, således at det samlede provenu dækkede de faktiske udgifter, men i 1931 blev fikseret til det nuværende beløb. Allerede som følge af stigningen i prisniveaueu dækker lensafgiften i øjeblikket langt fra de faktiske udgifter ved kontrollen.

I stedet for af de familiefideikommissers, der overgår til fri ejendom ved lovens ikrafttræden, for året 1954 at opkræve den forhøjede afgift for første kvartal af hele fideikommisskapitalen og for resten af året af de båndlagte to femtedele af værdien, har man af praktiske grunde valgt i april måned 1954 at opkræve den forhøjede afgift med halvdelen og derefter først at pålægge afgift af de båndlagte erstatningsydelser fra og med kalenderåret 1955, hvilket fører til omtrent samme økonomiske resultat.

ad § 16.

Besidderne af pengefideikommiss er efter statskatteloven nr. 149 af 10. april 1922 § 2 nr. 3 og 10 indkomstskattepligtige af deres indtægter af fideikommisset, og de svarer formueskat af fideikommisskapitalen, hvilket også gælder besiddere, der har bopæl udenfor landet. Ved successor-skifte svarer den tiltrædende besidder kapital-

arveafgift, således at den tidligere besidder betragtes som arvelader. Efter § 16, der er udformet efter forhandling med skattedepartementet, sker der ikke ved fideikommissernes overgang nogen ændring heri, forsåvidt angår den del af det tidligere fideikommis, der forbliver båndlagt som erstatningsydelse til første successor.